O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA KREDITLASH AMALIYOTINING AMALDAGI HOLATI

Berkinov Odilbek Alisher o‘g‘li
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
odikberkinov92@gmail.com

Annotatsiya. *Tezisda O‘zbekiston tijorat banklarida kreditlash amaliyotining 2026-yildagi amaldagi holati Markaziy bankning rasmiy statistik ma’lumotlari asosida tahlil qilingan. Kredit portfelining hajmi va tarkibi, davlat ulushi mavjud banklarning o‘rni, jismoniy va yuridik shaxslarga ajratilgan kreditlar, tarmoqlar bo‘yicha kredit qo‘yilmalari hamda muammoli kreditlar darajasi baholangan. Kreditlash samaradorligini oshirish va kredit risklarini kamaytirish bo‘yicha takliflar berilgan.*

Kalit so‘zlar: *tijorat banki, kreditlash, kredit portfeli, muammoli kreditlar, kredit riski, jismoniy shaxslar, yuridik shaxslar, kredit siyosati.*

Аннотация. *В тезисах на основе официальных данных Центрального банка проанализировано текущее состояние кредитной практики коммерческих банков Узбекистана в 2026 году. Рассмотрены объем и структура кредитного портфеля, роль банков с государственным участием, кредитование физических и юридических лиц, отраслевое распределение кредитов и уровень проблемных кредитов. Предложены направления повышения качества кредитования и управления кредитными рисками.*

Ключевые слова: *коммерческий банк, кредитование, кредитный портфель, проблемные кредиты, кредитный риск, физические лица, юридические лица, кредитная политика.*

Abstract. *The thesis analyses the current state of lending practices in Uzbekistan’s commercial banks in 2026 using official Central Bank statistics. It considers the size and structure of the loan portfolio, the role of state-owned banks, lending to individuals and legal entities, sectoral loan distribution and non-performing loans. Proposals are given to improve lending quality and credit-risk management.*

Keywords: *commercial bank, lending, loan portfolio, non-performing loans, credit risk, individuals, legal entities, credit policy.*

Kirish

Bank kreditlari iqtisodiyotda vaqtincha bo‘sh pul mablag‘larini qayta taqsimlash, tadbirkorlik subyektlarining investitsion va aylanma mablag‘larga bo‘lgan ehtiyojini qondirish hamda aholining iste’mol va uy-joyga bo‘lgan talabini moliyalashtirishda muhim o‘rin tutadi. Shu sababli tijorat banklarida kreditlash amaliyotining amaldagi holatini baholash bank tizimining moliyaviy barqarorligi va kredit resurslaridan foydalanish samaradorligini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekistonda bank tizimini isloh qilish, raqobatni kuchaytirish, kreditlash jarayonlarini raqamlashtirish va riskka asoslangan nazoratni rivojlantirish sharoitida kredit portfelining nafaqat miqdoriy o‘sishi, balki uning sifati, mijozlar va tarmoqlar bo‘yicha tarkibi hamda muammoli kreditlar holatini muntazam tahlil qilish zarur.

Kreditlash hajmi va tarkibidagi asosiy tendensiyalar

O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankining ma’lumotlariga ko‘ra, 2026-yil 1-avgust holatiga bank tizimining jami aktivlari 1 016,6 trln so‘mni, jami kredit portfeli esa 644,6 trln so‘mni tashkil etgan. Kreditlar bank aktivlarining qariyb 63,4 foiziga teng bo‘lib, kredit operatsiyalarining bank tizimi faoliyatidagi yetakchi o‘rnini ko‘rsatadi. 2025-yil 1-avgustga nisbatan kredit portfeli 12 foizga oshgan [1].

Kredit portfelining mijozlar bo‘yicha tarkibida yuridik shaxslarga ajratilgan kreditlar 404,8 trln so‘m yoki jami kreditlarning 62,8 foizini, jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlar esa 239,8 trln so‘m yoki 37,2 foizini tashkil etgan. Jismoniy shaxslarga kreditlar bir yil davomida 19 foizga o‘sgan. Bu chakana kreditlash segmentining banklar faoliyatidagi ahamiyati ortayotganini ko‘rsatadi. Biroq bunday o‘sish qarz oluvchilarning to‘lov qobiliyatini baholash, qarz yukini nazorat qilish va kredit skoringi sifatini oshirishni talab etadi [2; 4].

Davlat ulushi mavjud banklarning kreditlashdagi o‘rni

2026-yil 1-avgust holatiga davlat ulushi mavjud banklarning kredit portfeli 421,9 trln so‘mni tashkil etib, jami bank kreditlarining 65,5 foiziga teng bo‘lgan. Jumladan, O‘zmilliybank kredit portfeli 105,5 trln so‘mni, Agrobankniki 92,6 trln so‘mni, O‘zsanoatqurilishbankniki 60,0 trln so‘mga yaqin miqdorni tashkil etgan [1]. Mazkur ko‘rsatkichlar davlat ulushi mavjud banklarning yirik investitsiya loyihalari va strategik tarmoqlarni moliyalashtirishdagi salmog‘i yuqoriligicha qolayotganini ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, bank kredit bozorida xususiy banklar ishtirokini kengaytirish, kredit resurslarini bozor tamoyillari asosida taqsimlash va kreditlashda raqobat muhitini kuchaytirish muhim. Raqobatning rivojlanishi kredit mahsulotlari

shartlarining takomillashishi, mijozlarga xizmat ko‘rsatish sifatining oshishi va kredit qarorlarining iqtisodiy samaradorlikka ko‘proq asoslanishiga xizmat qiladi.

Kreditlarning tarmoqlar bo‘yicha taqsimlanishi

Kreditlarning iqtisodiyot tarmoqlari bo‘yicha tarkibida ham sezilarli o‘zgarishlar kuzatilmoqda. 2026-yil 1-avgust holatiga sanoat sohasiga ajratilgan kreditlar 133,4 trln so‘m yoki jami kreditlarning 21 foizini tashkil etib, bir yilga nisbatan 13 foizga kamaygan. Qishloq xo‘jaligiga ajratilgan kreditlar 66,4 trln so‘mga yetib, 14 foizga, savdo va umumiy xizmatlar yo‘nalishidagi kreditlar 50,6 trln so‘mga yetib, 25 foizga, qurilish sohasidagi kreditlar esa 21,6 trln so‘mga yetib, 32 foizga oshgan [4].

Mazkur holat kredit resurslari tarkibida chakana kreditlash, savdo va xizmatlar sektori ulushi ortib borayotganini anglatadi. Kredit portfelini tarmoqlar bo‘yicha muvozanatli shakllantirish, bir yoki bir nechta tarmoqqa haddan tashqari konsentratsiyani cheklash, eksportga yo‘naltirilgan va yuqori qo‘shilgan qiymat yaratuvchi loyihalarni moliyalashtirish bank kredit siyosatining muhim yo‘nalishi bo‘lib qolmoqda.

Muammoli kreditlar va kredit portfeli sifati

Kreditlash amaliyotini baholashda muammoli kreditlar darajasi muhim ko‘rsatkich hisoblanadi. 2026-yil 1-avgust holatiga tijorat banklarining muammoli kreditlari 23,9 trln so‘mni, ularning jami kreditlardagi ulushi esa 3,7 foizni tashkil etgan. Davlat ulushi mavjud banklarda NPL ko‘rsatkichi 4,0 foiz, boshqa banklarda esa 3,2 foiz bo‘lgan [3]. Banklar kesimida ushbu ko‘rsatkichlar o‘rtasidagi farq kredit siyosati, qarz oluvchilar tarkibi va kredit monitoringi sifatining turlicha ekanini ko‘rsatadi.

Muammoli kreditlarni kamaytirish uchun kredit ajratish bosqichidanoq qarz oluvchining real pul oqimlarini, biznes modelining barqarorligini va qarzga xizmat ko‘rsatish imkoniyatini chuqur baholash lozim. Kredit ajratilgandan keyingi monitoringda esa erta ogohlantirish indikatorlari, to‘lov intizomi, hisobvaraqlar aylanmasi va moliyaviy ko‘rsatkichlar dinamikasidan faol foydalanish maqsadga muvofiq.

Kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo‘nalishlari

Amaldagi holat tahlili kreditlash hajmi o‘sayotgan bo‘lsa-da, kredit resurslarining barqaror moliyalashtirish manbalari bilan uyg‘unligi masalasiga alohida e’tibor qaratish zarurligini ko‘rsatadi. 2026-yil 1-avgustda bank tizimidagi jami depozitlar 482,7 trln so‘mni tashkil etgan va kreditlar hajmi depozitlar hajmidan yuqori bo‘lgan [2]. Shu sababli banklarda uzoq muddatli resurs bazasini

kengaytirish, aholi va biznesning muddatli depozitlarini jalb qilish, aktiv va passivlar muddatlari o‘rtasidagi nomutanosiblikni kamaytirish muhim.

Kreditlash samaradorligini oshirish uchun banklarda riskka asoslangan narxlash, zamonaviy skoring modellari, Big Data asosidagi tahliliy vositalar va avtomatlashtirilgan kredit monitoringini keng joriy etish lozim. Bunda raqamli vositalar kredit mutaxassisining professional bahosini to‘liq almashtirmasligi, balki qarorlar sifatini oshiruvchi qo‘shimcha instrument sifatida qo‘llanishi kerak.

Bundan tashqari, kredit portfelini tarmoq, hudud, mahsulot va mijozlar toifasi kesimida diversifikatsiya qilish, yuqori riskli segmentlar uchun alohida limitlar belgilash, muammoli kreditlar bo‘yicha profilaktik choralarni kuchaytirish hamda davlat ulushi mavjud banklarda kreditlash samaradorligini bozor mezonlari asosida oshirish maqsadga muvofiq.

Xulosa

O‘zbekiston tijorat banklarida kreditlash amaliyotining amaldagi holati kredit portfelining barqaror o‘sishi va chakana kreditlash segmentining kengayishi bilan tavsiflanadi. 2026-yil 1-avgust holatiga jami kreditlar 644,6 trln so‘mga yetib, bir yil davomida 12 foizga oshgan. Kreditlarning 37,2 foizi jismoniy shaxslar, 62,8 foizi yuridik shaxslar hissasiga to‘g‘ri kelmoqda, davlat ulushi mavjud banklar esa jami kreditlarning 65,5 foizini shakllantirmoqda.

Kelgusida kreditlash hajmini oshirish bilan bir qatorda kredit portfeli sifatini yaxshilash, muammoli kreditlarning oldini olish, resurs bazasini mustahkamlash, raqamli risk-baholash vositalarini rivojlantirish va kredit bozorida sog‘lom raqobatni kuchaytirish ustuvor vazifalar bo‘lib qoladi. Mazkur chora-tadbirlar banklarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash va kredit resurslarining iqtisodiyotdagi samarali taqsimlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Tijorat banklari faoliyatining asosiy ko‘rsatkichlari: 2026-yil 1-avgust holatiga ma’lumot [Elektron resurs]. – Toshkent, 2026. – URL: https://cbu.uz/uz/statistics/bankstats/4470205/ (murojaat sanasi: 07.10.2026).

2. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Tijorat banklarining kreditlari va depozitlari to‘g‘risida: 2026-yil 1-avgust holatiga ma’lumot [Elektron resurs]. – Toshkent, 2026. – URL: https://cbu.uz/uz/statistics/bankstats/4470237/ (murojaat sanasi: 07.10.2026).

3. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Tijorat banklarining muammoli kreditlari (NPL) to‘g‘risida: 2026-yil 1-avgust holatiga ma’lumot [Elektron resurs].

– Toshkent, 2026. – URL: https://cbu.uz/uz/statistics/bankstats/4470297/ (murojaat sanasi: 07.10.2026).

4. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Tijorat banklari kredit qo‘yilmalarining iqtisodiyot tarmoqlari bo‘yicha taqsimoti: 2026-yil 1-avgust holatiga ma’lumot [Elektron resurs]. – Toshkent, 2026. – URL: https://cbu.uz/en/statistics/bankstats/4470285/ (murojaat sanasi: 07.10.2026).